

Πρόλογος

Η πρώτη ιστορική αναφορά για το μικρό χωριό με το όνομα Καρδαμίτζα, του λίγους κατοίκους και τα πολλά αμπέλια, ανάγεται στις αρχές του 19^{ου} αιώνα όταν αυτό το μικρό χωριό κήκε από το στράτευμα του Αλή Πασά, όπως και το εκκλησάκι του Προφήτη Ηλία.

Στα τέλη του ίδιου αιώνα, η ισχυρή συντεχνία των γουναράδων των Ιωαννίνων αποφασίζει να ξαναχτίσει το εκκλησάκι του προφήτη Ηλία στο λόφο των Καρδαμισίων. Ο λόφος ζωντανεύει σε κάθε εκκλησίασμα και στο πανηγύρι του Αϊ - Λιός. Η παρακμή της συντεχνίας, μετά την απελευθέρωση των Ιωαννίνων από τους Τούρκους, οδηγεί και πάλι το εκκλησάκι του προφήτη Ηλία στην ερημοποίηση.

Το νέο ιδιοκτησιακό καθεστώς δίνει την κυριότητα του χωριού στους κατοίκους της Σανδοβίτσας (Μάρμαρα Ιωαννίνων). Το χωριό χρησιμοποιούταν από τους νέους ιδιοκτήτες για καλλιέργειες και την βροσκή των αιγοποροβάτων. Οι λίγοι κάτοικοι του χωριού προσπαθούν δειλά να ξαναχτίσουν το εκκλησάκι του πολιούχου του χωριού και να αναβιώσουν το πανηγύρι στη μνήμη του.

Στα τέλη του 20^{ου} και στις αρχές του 21^{ου} αιώνα ο οικισμός των Καρδαμισίων είναι πλέον στην ακμή του. Η μορφολογία του εδάφους, το πλεονέκτημα της γεωγραφικής του θέσης, απέχει μόλις 3 χιλιόμετρα από το κέντρο της πόλης των Ιωαννίνων, και άλλοι παράγοντες που σχετίζονται περισσότερο με την οικονομία, συνέτειναν στην ανάπτυξη του οικισμού με αποτέλεσμα ο οικισμός να έχει περισσότερους κατοίκους από το μητροπολιτικό χωριό.

1. Ιστορική Αναδρομή

1.1 Το χωριοδάκι Καρδαμίτζα

Σύμφωνα με κείμενο του αρχιδιδασκάλου της Καπλανείου Σχολής, Αθανασίου Ψαλλίδα, που ανακαλύφτηκε πρόσφατα και που αναφέρεται σε τοπογραφικό των Ιωαννίνων, πιστοποιείται η ύπαρξη μικρού χωριού με το όνομα Καρδαμίτζα κοντά στο παρεκκλήσι του προφήτη Ηλία. Ο διάσημος λόγιος - δάσκαλος των Ιωαννίνων σημειώνει: «Κοντά εις τα προάστια, το δυτικό μέρος (της πόλης) είναι μία ράχη γεμάτη αμπέλια. Και ένα χωριό στο δυτικό τούτης της ράχης, από πέντε σπίτια, δύο επάνω στην ποδιά της ράχης, με την εκκλησία του προφήτου Ηλιού, και τρία στα ριζά της ράχης. Και λέγεται τούτο το χωριό, επάνω και κάτω, Καρδαμίτζα». Το παραπάνω

χωριοδάκι πιθανότατα να κάηκε στις 20 Αυγούστου του 1820 από στρατιώτες του Αλή πασά (Στέφ. Ν. Μπέττη, 1997, σ. 524), καθώς τα βασιλικά σουλτανικά στρατεύματα είχαν κατακλύσει τον κάμπο των Ιωαννίνων, με σκοπό να απομακρύνουν και να εξοντώσουν τον ισχυρό τοπάρχη, που σχεδίαζε να αποσπασθεί από το σουλτάνο και να γίνει ανεξάρτητος ηγεμόνας. Την ίδια ημέρα η φρουρά του Αλή είχε κάψει τα εξοχικά παλάτια του στο Σταυράκι και το Μπισδονόπουλο. Οι οχυρωμένες τάπιες του Αλή, που περιέκλειαν και προστάτευαν τις συνοικίες των Ιωαννίνων και χρησίμευαν ως πρώτη γραμμή άμυνας, εγκαταλείφθηκαν και ο στρατός του Αλή περιορίστηκε στα Λιθαρίτσια στο Γενικό Κάστρο των Ιωαννίνων και το Νησί. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας τα Καρδαμίτσια αποτελούσαν αυστηρά ζώνη για γεωργικές και κτηνοτροφικές ενασχολήσεις. Κτίσματα για συγκέντρωση της σοδειάς επιτρεπόταν μόνο στη θέση Μπούγιοβα (Φώτου Κ., 2003, σ. 74).

Όταν στη δεκαετία του 1930 αναδασώθηκαν οι λόφοι γύρω από την πόλη των Ιωαννίνων, η δυτική πλευρά του λόφου των Καρδαμιτίων παρέμεινε γυμνή. Κατά τη διάρκεια της Κατοχής και του Εμφυλίου η περιοχή αποτελούσε απαγορευμένη στρατιωτική ζώνη με πυκνό ναρκοπέδιο και συρματοπλεγμα. Μέχρι και το 1950 έγιναν πολλά ατυχήματα από εκρήξεις των ναρκών (Φώτου Κ., 2003, σ. 74).

Το 1959 χαράχτηκε και κατασκευάστηκε, σε πρώτη φάση, ο νέος δρόμος Ιωαννίνων Ηγουμενίτσας. Η ολοκλήρωση του δρόμου άργησε αρκετά, λόγω των συμφερόντων επιχειρηματιών, που ήθελαν και ο δρόμος για Ηγουμενίτσα να διέρχεται από τον ήδη έτοιμο δρόμο προς Κόνιτσα. Η αποπεράτωσή του όμως και η αναγκαστική προέκταση της πόλης και προς την κατεύθυνση αυτή αποτέλεσαν πόλο έλξης για εγκατάσταση νέων κατοίκων από διάφορες περιοχές της Ηπείρου, καθώς και από Ηπειρώτες μετανάστες σε διάφορες χρες της Ευρώπης. Ο γοργά αναπτυσσόμενος συνοικισμός, ανήκει στην κοινότητα Μαρμάρων και μαζί αποτελούν δημοτικό διαμέρισμα του Δήμου Ιωαννιτών. Όμως αναπτύσσεται σε βάρος των αμπελιών που σκέπαζαν την πλαγιά εδώ και χίλια σχεδόν χρόνια (Φώτου Κ., 2003, σ. 75).

Ο Οικισμός απέχει μόλις τρία χιλιόμετρα από το κέντρο της πόλης των Ιωαννίνων, συνορεύει στα βόρειά του με τον οικισμό Μέλανδρα, στα νοτιοδυτικά με την Βλαχόστρατα και τον οικισμό της Ολυμπιάδος, στα νότια με τον οικισμό Άμμος Μαρμάρων και δυτικά με τον οικισμό της Βουνοπλαγιάς. Εκτείνεται σε πεδιάδα που στα βόρειά της δεσπόζει ορεινό ύψωμα με δάσος από έλατα και πεύκα, στο οποίο βρίσκεται και το μετόχι του Προφήτη Ηλία, πολιούχου του οικισμού. Στα τέλη της δεκαετίας του 1950, χαρακτηριστικό του οικισμού αποτελούν τα πηγάδια του, που είχαν νερό όλο το χρόνο. Στην περιοχή Μπουλιάνα, που σήμερα βρίσκεται το Σχολικό Συγκρότημα των Καρδαμιτσίων, το χειμώνα είχε μεγάλη συγκέντρωση νερών και για να την διασχίσουν οι κάτοικοι χρειάζονταν γαλότσες (αδιάβροχες ψηλές μπότες). Εκεί συναντούσες και βρύσες χτισμένες που έτρεχε το νερό όλο το χρόνο. Υπήρχε και μια φυσική πηγή που οι ντόπιοι την ονόμαζαν «Μπρόσγο».

1.2 Ετυμολογική Προσέγγιση

Υπάρχουν διάφορες εκδοχές για την προέλευση της ονομασίας του οικισμού. Η επικρατέστερη σχετίζεται με το αυτοφυές βότανο κάρδαμο, το οποίο υπάρχει σε αφθονία στην περιοχή. Κατά πάσα πιθανότητα το βότανο κάρδαμο χάρισε την ονομασία του στον οικισμό των Καρδαμιτσίων. Το τοπωνύμιο Καρδαμίτσια, πιθανότα, έχει ελληνική προέλευση. Υπάρχει και στην αρχαία ελληνική, αλλά και στη μεσαιωνική το κάρδαμον. Είναι κοινή ονομασία διαφόρων ποτειδών, αρωματικών φυτών, με πικάντικη και αρωματική γεύση. Χρησιμοποιείται ως σαλατικό και ως καρύκευμα. Βγάζει καρπούς σαν τα σπόρια του λεμονιού. Από την απόσταξη των σπόρων αυτών παράγονται αιθέρια έλαια. Οι Άραβες, που προφανώς γνώρισαν το κάρδαμο από τους Βυζαντινούς, αλέθουν τους σπόρους και τους χρησιμοποιούν ως μπαχαρικό. Στην Αγγλία το συναντούμε με την ονομασία Cardamom. Είναι γνωστό ότι μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους το 1204, πολλές αρχοντικές οικογένειες της Κωνσταντινούπολης κατέφυγαν στην πλέον ανεπτυγμένη πόλη του Δεσποτάτου της Ηπείρου, τα Ιωάννινα. Μαζί τους έφεραν και τις διαιτητικές τους συνήθειες. Προφανώς ένα μέρος από τη δυτική πλευρά του λόφου, όπου είναι σήμερα το παρεκκλήσι του

Προφήτη Ηλία, σπάρθηκε με το χορταρικό αυτό, το οποίο θέλει μάλλον υγρά εδάφη. Στο θέμα καρδαμ-προστέθηκε και η παραγωγική κατάληξη -ίτσα που δίνει υποκοριστική ιδιότητα, δηλαδή προσδιορίζει μικρή περιοχή με φυτείες κάρδαμου. Ενδέχεται όμως να πήρε τη σλαβική κατάληξη-ίσα, με επιθετικό περιεχόμενο. Ακόμη και ο Vasmer, ο μελετητής των σλαβικών τοπωνυμίων στην Ελλάδα, παραδέχεται ότι η κατάληξη-ίτσα είναι πολλές φορές ελληνικής προέλευσης. Από το αρχικό Καρδαμίτσα ή Καρδαμίτζα προήλθε το σημερινό Καρδαμίτσια, με τη συνήθισμένη ανάπτυξη του φωνέντος ι, πλάι στο συμφωνικό σύμπλεγμα τσ- (Φώτου Κ., 2003, σ. 80).

1.3 Οι πρώτοι κάτοικοι

Οι πρώτοι κάτοικοι εμφανίζονται στα Καρδαμίτσια μετά την απελευθέρωση και τη ρύθμιση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των αγροτεμαχίων του οικισμού. Σύμφωνα με τη ρύθμιση για το ιδιοκτησιακό καθεστώς, τα αγροτεμάχια των Καρδαμιτσίων ανήκουν στους κατοίκους των Μαρμάρων όπως και εκείνα του Άμμου Μαρμάρων και της Ολυμπιάδας. Τα πρώτα αχυρένια καλύβια που κατασκευάστηκαν περιορίζονταν στην εξυπηρέτηση των εποχιακών γεωργικών εργασιών και στέγασης αιγοπροβάτων, καθώς οι κάτοικοι το βράδυ επέστρεφαν στα Μάρμαρα. Από τη δεκαετία του 1930 οι προσωρινοί καταυλισμοί γίνονται πιο μόνιμοι και κατασκευάζονται από πέτρα. Στη δεκαετία του 1950 οι μόνιμες κατοικίες πολλαπλασιάζονται και οι κάτοικοι προτιμούν να κατοικούν στην περιοχή που βρίσκεται το εκκλησάκι του Προφήτη Ηλία, στην οδό που σήμερα ονομάζεται Εθνικής Αντιστάσεως και στην παλιά Εθνική Οδό Ιωαννίνων - Ηγουμενίτσας (Φώτου Κ., 2003, σ. 76). Οι πρώτες οικογένειες που εγκαταστάθηκαν στον οικισμό είναι του Κώστα Οικονόμου, Απόστολου Τσάγκα, Κώστα Καραμάνη, Πέτρου Πέτρου, Νάσση Ελευθέριου, Χρήστου Χρήστου, Καραγιάννη Διονύσιου, Κωλέτση Ιωάννη, Κώστα Τσώλη και Πέτρου Τσώλη.

Τα πρώτα σπίτια ήταν λιγοστά. Οι κάτοικοι ασχολούταν κυρίως με την κτηνοτροφία και την γεωργία.

Ο Πέτρος Τσώλης βόσκει τα πρόβατά του στα Καρδαμίτσια (1970)

(Αρχείο Αικατερίνης Τσώλη)

Στα αγροτεμάχιά τους καλλιεργούσαν χρησιμοποιώντας το αλέτρι κυρίως δημητριακά και συγκεκριμένα: σιτάρι, βρίζα, κριθάρι, καλαμπόκι και βρώμη. Η καλλιέργεια καπνού ήταν μόνο μερικώς διαδεδομένη. Η μορφολογία του εδάφους της περιοχής ευνοούσε την καλλιέργεια αμπελιών που σύμφωνα με μαρτυρίες υπήρχαν αρκετά στην περιοχή, κυρίως ανάμεσα στο εκκλησάκι του Προφήτη Ηλία και την «Μπολιάνα», καθώς και στη περιοχή «Μέλανδρα». Έτσι έχουμε παραγωγή σταφυλιών, κρασιού και τσίπουρου. Το ίδιο ισχύει και για τα κτηνοτροφικά προϊόντα. Οι κτηνοτρόφοι εκμεταλλεύονταν το πεδινό έδαφος για να ταΐσουν τα αιγοπρόβατά τους.

1950. Αναμνηστική φωτογραφία σε στιγμή ανάπαυλας από το θέρο. Διακρίνονται από αριστερά: Σεβαστή και Γιαννούλα Τάτση, Μιλτιάδης Οικονόμου και Αγγελική Οικονόμου, με το μωρό (Μήτσο) στην αγκαλιά. (Αρχείο Μιλτιάδη Οικονόμου).

Η διατροφή τους περιελάμβανε κυρίως φυτικές τροφές και γαλακτοκομικά προϊόντα, καθώς απέδιδε περισσότερα οικονομικά η εμπορία των αιγοπροβάτων. Η παραγωγή του γάλακτος προοριζόταν κατά ένα μέρος για εμπορία και κατά άλλο μέρος για διατροφή. Με το γάλα έφτιαχναν γιαούρτι, βούτυρο και τυρί με την χρήση της πυτιάς, της τσαντίλας και της μπούτας (ειδικά ξύλινα σκεύη για την παρασκευή ξυνόγαλου), βούτυρο και τυρί. Το μαλλί των αιγοπροβάτων χρησιμοποιούνταν κατά το μεγαλύτερο μέρος για την ένδυση. Με τον αργαλειό ύφαιναν ζεστά ρούχα για την προστασία τους λόγω των δύσκολων καιρικών συνθηκών. Η παραγωγικότητα των αγροκτηνοτροφικών καλλιεργειών ήταν χαμηλή και προοριζόταν για να καλύψουν τις προσωπικές τους ανάγκες και λιγότερο για να τα εμπορευτούν.

Την δεκαετία του 1950 δεν υπήρχε εγκατεστημένο δίκτυο ύδρευσης. Οι ανάγκες σε πόσιμο νερό καλύπτονταν από βρύσες φυσικής ροής, όπως η «Μπολιάννα», από λούτσα που βρισκόταν στην περιοχή που είναι σήμερα το Νηπιαγωγείο, από δεξαμενές συγκέντρωσης βρόχινων υδάτων, οι οποίες είχαν νερό όλο το χρόνο, και από λιγοστά πηγάδια. Το δίκτυο ύδρευσης εγκαταστάθηκε στον οικισμό την τριετία 1970 - 1973 ενώ η επέκταση του ηλεκτρικού δικτύου έγινε την διετία 1970 - 1971.

Οι πρώτοι χώροι συνάθροισης των λιγοστών τότε κατοίκων ήταν τα καφενεία του οικισμού. Το πρώτο ήταν το καφενείο του Κοσμά στην πλατεία των Καρδαμιτσίων, που λειτούργησε μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 70. Στο οίκημα αυτό σήμερα στεγάζεται και λειτουργεί Super Market. Δίπλα από το καφενείο ήταν ο μοναδικός φούρνος της περιοχής. Το δεύτερο καφενείο λειτούργησε στο κτίριο που σήμερα βρίσκεται η καφετέρια «Centrum». Στην πλατεία, πίσω από το χώρο της σημερινής παιδικής χαράς, στεγαζόταν και λειτούργησε από την δεκαετία του 1960 κέντρο διασκέδασης, γνωστό σε όλη την περιοχή των Ιωαννίνων, ιδιοκτησία ενός γιαννιώτη με το όνομα Μαυρομάτης.

Το κέντρο διασκέδασης όπως σώζεται σήμερα

Κοντά στον οικισμό των Καρδαμιτσίων υπήρχε το σανατόριο, το θεραπευτήριο για ασθενείς που έπασχαν από φυματίωση ή άλλα θωρακικά νοσήματα. Πρόκειται για το σημερινό Γενικό Νοσοκομείο Ιωαννίνων «Γ. Χατζηκώστα». Ο δρόμος από την πόλη των Ιωαννίνων σταματούσε εκεί, στο σανατόριο, και υπήρχε μόνο μια μικρή διαδρομή με τη μορφή πετάλου, για να περνάνε τα ζώα στον οικισμό των Καρδαμιτσίων. Οι κάτοικοι των Καρδαμιτσίων δεν εξυπηρετούνταν από την τότε αστική συγκοινωνία, καθώς εκείνη κάλυπτε μόνο το Νοσοκομείο Χατζηκώστα μέχρι τον σημερινό κόμβο και ελάχιστα δρομολόγια μέχρι τον οικισμό «Μέλανδρα».

1.4 Η Οικιστική Ανάπτυξη

Τριάντα χρόνια μετά την εμφάνιση των πρώτων κατοίκων ο οικισμός των Καρδαμιτσίων γνωρίζει την πρώτη του οικιστική ανάπτυξη στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Η κοινότητα Μαρμάρων πρότεινε την δημιουργία οικιστικού σχεδίου και έγινε πολεοδομική μελέτη για τον οικισμό. Καθώς ο οικισμός το 1989 μπαίνει στο σχέδιο πόλης των Ιωαννίνων, τα αγροτεμάχια μετατρέπονται σε οικόπεδα και κεντρίζουν το ενδιαφέρον εργολάβων κατασκευαστών της πόλης αλλά και ιδιωτών. Το ενδιαφέρον για την αγορά οικοπέδων εκτοξεύτηκε με πολλούς αγοραστές κυρίως από τα Ζαγόρια και το Κεφαλόβρυσο. Στον οικισμό επιλέγουν να χτίσουν την κατοικία τους και κάτοικοι από άλλες περιοχές, πλην εκείνων που καταγόταν από τα Μάρμαρα, καθώς εκείνοι έδιναν αντιπαροχή στους εργολάβους τα οικόπεδα που θεωρούσαν υποδεέστερα. Οι κάτοικοι των Μαρμάρων εμφανίζονται να κτίζουν κατοικίες στον οικισμό στις αρχές της δεκαετίας του 2000.

Ήταν τότε που οι πρώτες μονοκατοικίες έκαναν την εμφάνισή τους κυρίως επί των οδών Ρήγα Φεραίου και Χαραλάμπου Θώμου. Σε αυτό συνέτεινε η οικονομική ανάπτυξη της χώρας αλλά και η ανάγκη για επέκταση της πόλης των Ιωαννίνων.

Αεροφωτογραφία του οικισμού των Καρδαμιτσίων

Η μεγάλη οικιστική ανάπτυξη έρχεται στα μέσα της δεκαετίας του 1990. Οι εργολάβοι και κατασκευαστές της πόλης των Ιωαννίνων βλέπουν στον οικισμό μια μεγάλη ευκαιρία για επένδυση μέσω κατασκευής κατοικιών. Στην οπτική αυτή των κατασκευαστών συνέτειναν η προθυμία των κατοίκων των Μαρμάρων να πουλήσουν

τις ιδιοκτησίες τους, το κόστος απόκτησης των οικοπέδων, αλλά και η προθυμία των κατοίκων των Ιωαννίνων για απόκτηση μονοκατοικίας σε προάστιο της πόλης των Ιωαννίνων με προοπτικές οικονομικής επένδυσης καθώς και η χορήγηση στεγαστικών δανείων για απόκτηση κατοικίας από τα τραπεζικά ιδρύματα. Έτσι χτίζονται σιγά-σιγά μονοκατοικίες κυρίως επί των οδών Ρήγα Φεραίου, Χαραλάμπου Θώμου, Εθνικής Αντιστάσεως και Φιλικής Εταιρείας.

Αρχές δεκαετίας 1990. Μερική άποψη του λεκανοπεδίου Ιωαννίνων από την θέση Στάρι. Η Περιοχή των Καρδαμισίων απεικονίζεται με αραιή δόμηση. (Αρχειο Δημητρίου Παπανικολάου)

Η οικιστική αυτή ανάπτυξη των Καρδαμισίων συνεχίστηκε για τουλάχιστον δεκαπέντε ακόμα έτη. Περιορίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 2000, με κύρια αιτία την είσοδο της χώρας στην οικονομική δίνη που διαρκεί έως και σήμερα, καθώς τα τραπεζικά ιδρύματα άρχισαν να μειώνουν τη χορήγηση στεγαστικών δανείων και οι επενδυτές ήταν επιφυλακτικοί στην επένδυση γης και κατοικίας.

Άποψη των Καρδαμιτσίων το έτος 2008. Διακρίνονται εμπρός απομεινάρια από την καλύβα της Μπούιβας που αποτελούσαν τον αρχικό οικισμό της σημερινής Ολυμπιάδας (Αρχείο Πολιτιστικού Συλλόγου)

Είναι χαρακτηριστικό ότι το έτος 2011 στον οικισμό καταγράφηκαν 1320 κτίρια και 1605 κατοικίες. Ο παρακάτω πίνακας καταγραφής των κατοίκων στον οικισμό των Καρδαμιτσίων από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος είναι ενδεικτικός της οικιστικής ανάπτυξης που γνώρισε ο οικισμός:

Πίνακας καταγραφής των κατοίκων στον οικισμό Καρδαμίτσια.

<u>ΕΤΟΣ</u>	<u>ΚΑΤΟΙΚΟΙ</u>
1961	109
1971	176
1981	288
1991	652
2001	Πάνω από 2000
2011	3172

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος(ΕΣΥ).Υψόμετρο Οικισμού: 520μ.

Άποψη των Καρδαμιτσίων το έτος 2017

1.5 Η Εκπαίδευση στον οικισμό

Την δεκαετία του 1960 τα παιδιά των κατοίκων του οικισμού φοιτούσαν, είτε στο Δημοτικό Σχολείο που υπήρχε στη σημερινή περιοχή της οδού Βορείου Ηπείρου, κοντά στο σπίτι του Αϊ Γιώργη, είτε στο Βαλάνειο Δημοτικό Σχολείο. Η πρόσβαση ήταν δύσκολη, καθώς δεν υπήρχε αστική συγκοινωνία που να εξυπηρετεί τον οικισμό και οι μαθητές πήγαιναν με τα πόδια στο σχολείο με οποιεσδήποτε καιρικές συνθήκες. Αργότερα, την δεκαετία του 1970, με πρωτοβουλία των κατοίκων Αλέκου Οικονόμου, Διονύση Καραγιάννη, Γιάννη Τσάγκα, Απόστολου Τσάγκα και Χρήστου Χρήστου, που κατέβαλαν από πεντακόσιες δραχμές ο καθένας, ιδρύθηκε Δημοτικό Σχολείο στον οικισμό Μέλανδρα, το οποίο εξυπηρετούσε καλύτερα τους μαθητές και τις μαθήτριες του οικισμού. Το πέτρινο κτίριο που στεγαζόταν το Δημοτικό Σχολείο σώζεται μέχρι και σήμερα.

Καθώς ο πληθυσμός του οικισμού είχε αυξητικές τάσεις, υπήρξε η ανάγκη δημιουργίας Δημοτικού Σχολείου στα Καρδαμίτσια, το οποίο κατασκευάστηκε και λειτούργησε στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Το σχολείο ονομάστηκε 3^ο Δημοτικό Σχολείο Μαρμάρων και στα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του φοιτούσαν σε αυτό εξήντα μαθητές και μαθήτριες, παιδιά οικογενειών από τα Μάρμαρα αλλά και των

πρώτων οικογενειών που αποφάσισαν να κατοικήσουν στα Καρδαμίτσια την εποχή εκείνη. Σχολεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης δεν υπήρχαν στον οικισμό, με τους μαθητές και τις μαθήτριες να συνεχίζουν την φοίτησή τους στο σημερινό 3^ο και 10^ο Γυμνάσιο και στο 3^ο Γενικό Λύκειο. Η λειτουργία του Δημοτικού Σχολείου είχε ως αποτέλεσμα και την δημιουργία του πρώτου συλλογικού οργάνου των κατοίκων, της πρώτης συλλογικής τους προσπάθειας. Ο πρώτος σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του 3^{ου} Δημοτικού Σχολείου Μαρμάρων ιδρύθηκε το 1994.

Στην επόμενη δεκαπενταετία ο πληθυσμός του οικισμού αυξανόταν συνεχώς. Δημιουργήθηκε έτσι η ανάγκη λειτουργίας στον οικισμό των Καρδαμιτσίων σχολείων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για τις ανάγκες της φοίτησης των μαθητών και μαθητριών. Το Σεπτέμβριο του 2008 λειτουργεί παράρτημα του 10^{ου} Γυμνασίου Ιωαννίνων στη θέση «Βοϊδολίβαδο» (Στην περιοχή δόθηκε η ονομασία αυτή, διότι πλημμύριζε συνεχώς και δεν ήταν καλλιεργήσιμη). Φιλοξενείται στο σχολικό κτίριο που κατασκευάστηκε το 2004, προκειμένου να εξυπηρετήσει τις ανάγκες λειτουργίας της Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και συστεγάζεται με τις τότε ΕΠαγγελματικές Σχολές Ιωαννίνων. Τον Μάιο του 2010 ιδρύεται επισήμως το 11^ο Γυμνάσιο Ιωαννίνων στο οποίο φοιτούν οι μαθητές και οι μαθήτριες του οικισμού. Τον Σεπτέμβριο του 2009 ιδρύεται στο ίδιο σχολικό κτίριο παράρτημα του 3^{ου} Γενικού Λυκείου Ιωαννίνων. Το Σεπτέμβριο του 2011 ιδρύεται το 9^ο Γενικό Λύκειο Ιωαννίνων για την φοίτηση των μαθητών και μαθητριών του οικισμού. Σήμερα το 11^ο Γυμνάσιο και το 9^ο Γενικό Λύκειο Ιωαννίνων αποτελούν το Σχολικό Συγκρότημα των Καρδαμιτσίων στο οποίο φοιτούν και μαθητές από άλλες περιοχές όπως τον Άμμο Μαρμάρων, τον οικισμό Ολυμπιάδας Μαρμάρων, τα Μάρμαρα και το Σταυράκι. Ο αριθμός των μαθητών/τριών που φοίτησαν στο Σχολικό Συγκρότημα κατά το σχολικό έτος 2015-2016 ανήλθε σε τριακόσιους (300).

1.6 Συλλογικές προσπάθειες

Η πρώτη συλλογική προσπάθεια των κατοίκων ήταν την δεκαετία του 1970, καθώς με πρωτοβουλία των κατοίκων Αλέκου Οικονόμου, Διονύση Καραγιάννη, Γιάννη Τσάγκα, Απόστολου Τσάγκα και Χρήστου Χρήστου, που κατέβαλαν από πεντακόσιες δραχμές ο καθένας, ιδρύθηκε Δημοτικό Σχολείο στον οικισμό Μέλανδρα.

Αρχές της δεκαετίας του 1980 ιδρύθηκε η ποδοσφαιρική ομάδα του οικισμού με την ονομασία «ΑΟ Καρδαμισίων», που είχε εγκατασταθεί πρόχειρα στην πλατεία του οικισμού, στο χώρο που βρίσκεται τώρα η παιδική χαρά.

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος των Καρδαμισίων ιδρύθηκε το 1983. Αποτελούσε μια οργανωμένη συλλογική προσπάθεια για την πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής. Καθώς δεν υπήρχε η υλικοτεχνική υποδομή και οι οικονομικοί πόροι, στηριζόταν αρχικά στην προσπάθεια και την αυταπάρνηση των πρώτων του μελών. Ο Πολιτιστικός Σύλλογος διοργανώνει στα τέλη της δεκαετίας του 1980 το πανηγύρι του προφήτη Ηλία. Ήταν η πρώτη μεγάλη προσπάθεια ανάδειξης του έργου του και εξασφάλισης οικονομικών πόρων. Από το 1998 και μετά, και με κέντρο το 3^ο Δημοτικό Σχολείο Μαρμάρων, ο Πολιτιστικός Σύλλογος απέκτησε μεγάλη κινητικότητα. Με τις ενέργειες των μελών του απέκτησε στέγαση, αποτελούμενη από κοντέινερ, χορηγία του Νομάρχη Ιωαννίνων κ. Ζαρμπαλά Νικόλαου προερχόμενη από τους σεισμόπληκτους κατοίκους της Κόνιτσας. Την επόμενη διετία αποκτά με δικούς του οικονομικούς πόρους και άλλα δυο κοντέινερς. Εξασφαλίζει με τον τρόπο αυτό τον κατάλληλο χώρο για τη στέγαση του Διοικητικού του Συμβουλίου αλλά και χώρου για την δωρεάν παράδοση μαθημάτων χορού και μαθημάτων χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών στα παιδιά των κατοίκων του οικισμού. Στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του είναι η δημιουργία χορωδίας και χορευτικού τμήματος με συμμετοχή σε διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις σε όλη την επικράτεια, η ενεργός συμμετοχή στη διοργάνωση του πανηγυριού του προφήτη Ηλία, η συλλογή τροφίμων, ειδών ένδυσης και υπόδησης για την στήριξη των ασθενέστερων πληθυσμιακών ομάδων και την στήριξη των Σχολείων του οικισμού.

Ο πρώτος σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του 3^{ου} Δημοτικού Σχολείου Μαρμάρων ιδρύθηκε το 1994, σχεδόν ταυτόχρονα με την λειτουργία του Δημοτικού Σχολείου. Διαδραμάτισε ρόλο σημαντικό τόσο στην έναρξη της λειτουργίας του Σχολείου όσο και κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του, καθώς το στήριξε υλικοτεχνικά και συνέδραμε στη συντήρηση του σχολικού κτιρίου.

- Το παρόν αποτελεί πόνημα των μαθητών και μαθητριών της Πρώτης (Α') Τάξης του 11^{ου} Γυμνασίου Ιωαννίνων των σχολικών ετών 2015-16 και 2016-17, στα πλαίσια διασχολικής δραστηριότητας. Πηγές των ιστορικών στοιχείων αποτελούν βιβλιογραφικές αναφορές και μαρτυρίες κατοίκων των Καρδαμισίων που συλλέχθηκαν με την τεχνική της δομημένης συνέντευξης. Οι εκπαιδευτικοί Έξαρχος Δημήτριος και Γάκιος Ξενοφών του 11^{ου} Γυμνασίου Ιωαννίνων και οι μαθητές και μαθήτριες της Α' Τάξης ευχαριστούν:

Τον κ. Οικονόμου Κωνσταντίνο Πρόεδρο του τοπικού συμβουλίου του Δ.Δ. Μαρμάρων, τον Πολιτιστικό Σύλλογο Καρδαμισίων και τα μέλη του, κα. Μασαούτη Γεωργία Φιλολόγο και την κα. Ντάϊκου Βάνα Δικηγόρο, τον κ. Νάση Γεώργιο κάτοικο Καρδαμισίων, , τον κ. Ευάγγελο και την κα. Χρυσάνθη Κοτρώτσιου , τον κ. Δούβαλη Παύλο και την κα. Πετράκη Μαρία Φιλολόγοι του 11^{ου} Γυμνασίου Ιωαννίνων και την κα. Δημουλά Ερασμία Μαθηματικό.

2. Ο Προφήτης Ηλίας

Ο προφήτης Ηλίας είναι ο πολιούχος του οικισμού των Καρδαμισίων. Το παρεκκλήσι του δεσπόζει στο δασωμένο λόφο και στην αυλή του οι κάτοικοι γιορτάζουν τη μνήμη του προφήτου κάθε χρόνο στις 20 Ιουλίου με την αναβίωση του μεγάλου πανηγυριού. Το παρεκκλήσι έχει όμως τη δική του ενδιαφέρουσα ιστορία την οποία περιγράφει ο κ. Φώτου Κώστας στο βιβλίο του «Τέτρινα Μονοπάτια».

Σύμφωνα με τον κ. Φώτου, το σημερινό παρεκκλήσι του Προφήτη Ηλία, στον ομώνυμο λόφο, δυτικά των Ιωαννίνων ή στην περιοχή Καρδαμίτσια Μαρμάρων, είναι χτισμένο σχεδόν στον ίδιο χώρο που βρισκόταν το παλιότερο παρεκκλήσι που ανήκε στην ισχυρή συντεχνία των γουναράδων Ιωαννίνων. Το αρχικό παρεκκλήσι κατέρρευσε γύρω στα 1850 από εγκατάλειψη. Χρειάστηκε να περάσουν πάνω από 100 χρόνια, ώσπου να αναβιώσει η λατρεία του προφήτη, να ξαναχτιστεί νέο παρεκκλήσι και να ξαναζωντανέψει το πανηγύρι (Φώτου Κ., 2003, σ. 74).

Αγιογραφία του Προφήτη Ηλία

Το αρχικό παρεκκλήσι πρέπει να χτίστηκε γύρω στα 1750, σε μια εποχή που η συντεχνία γουναράδων Ιωαννίνων βρισκόταν σε μεγάλη ακμή και αριθμούσε πάνω από 100 μέλη. Η συντεχνία των γουναράδων ήταν ένα κλειστό σωματείο και δέχονταν ως μέλη, μόνο όσους απασχολούνταν συστηματικά και αποκλειστικά με την επεξεργασία δερμάτων, την κατασκευή γουναρικών, καθώς και με το εμπόριό τους. Η εκμάθηση του επαγγέλματος και η είσοδος ως μέλους στην συντεχνία στηρίζονταν σε πολύ αυστηρούς κανόνες και κανονισμούς. Ο γουναράδες χρησιμοποιούσαν ως πρώτη ύλη δέρματα ζώων που τα προμηθεύονταν από το εσωτερικό ή το εξωτερικό, ιδιαίτερα από τη Μολδοβλαχία και τη Ρωσία. Ύστερα από σχετική επεξεργασία της πρώτης ύλης, τα τελικά προϊόντα, οι περιζήτητες γούνες, εξάγονταν σχεδόν σε όλες τις χώρες της Ευρώπης. Η μεγάλη ακμή των γουναράδων σημειώνεται το 18^ο αιώνα και μέχρι και τα χρόνια κυριαρχίας του Αλή πασά (1700-1820). Στη συνέχεια αρχίζει βαθμιαία παρακμή της συντεχνίας για διάφορους λόγους. Τελικά το επάγγελμα των γουναράδων

θα σβήσει ολοκληρωτικά με την απελευθέρωση των Ιωαννίνων το 1913. Τα μέλη της συντεχνίας ήταν βαθιά θρησκευόμενα άτομα και είχαν στην κατοχή τους δύο εκκλησίες, τη μία στο Νησί των Ιωαννίνων και την άλλη στο λόφο στα Καρδαμίτσια (Φώτου Κ., 2003, σ. 74).

2.1 Το πανηγύρι των γουναράδων τ' Αϊ-Λιος

Σύμφωνα πάντα με τον κ. Φώτου Κώστα, τα μέλη της συντεχνίας καθώς και οι οικογένειές τους, φαίνεται πως δεν εκκλησιάζονταν στα Καρδαμίτσια όλες τις Κυριακές και τις γιορτές, αλλά σε μάλλον αραιά χρονικά διαστήματα ανάλογα με την εποχή και τον καιρό. Έπρεπε όμως απαραίτητα να εκκλησιαστούν κατά την ημέρα της γιορτής του Αγίου (Προφήτη), οπότε είχαν κλειστά τα εργαστήρια και τα καταστήματά τους. Εκτός από την 20ή Ιουλίου η συντεχνία καθόριζε κι άλλες ετήσιες αργίες που τηρούνταν σχολαστικά απ' όλα τα μέλη, ώστε να μη υπάρχει αθέμιτος επαγγελματικός ανταγωνισμός.

Την παραμονή ή ανήμερα της γιορτής του Προφήτη Ηλία ξεκινούσαν τα μέλη της συντεχνίας με τις οικογένειές τους για να λειτουργηθούν, προσδίδοντας έτσι και εκδρομικό χαρακτήρα στην έξοδό τους, αλλά και γιορταστική ατμόσφαιρα. Ύστερα από τον εκκλησιασμό, την αγρυπνία και την αρτοκλασία ακολουθούσε το φαγοπότι και ο χορός. Έψηναν αρνιά και κατσίκια στη σούβλα, έπιναν άφθονο ντόπιο κρασί και το προαύλιο του παρεκκλησίου μεταβαλλόταν σε χοροστάσι μέχρι το απόβραδο με οργανοπαίχτες που είχαν καλέσει ειδικά για το σκοπό αυτό. Οι εκδηλώσεις αυτές έπαιρναν τη μορφή πανηγυριού με αποτέλεσμα να προσέρχονται και ξένοι επισκέπτες από τα γύρω χωριά που διασκέδαζαν μαζί με τους προσκυνητές της συντεχνίας, ιδιαίτερα από τα Γιάννινα, τη Σαντοβίτσα (Μάρμαρα), Σταυράκι και Βουνοπλαγιά. Είναι αυτονόητο ότι η συντεχνία των γουναράδων όριζε και σχετικό επίτροπο στο παρεκκλήσι καθώς και ιερέα και αναλάμβανε όλα τα έξοδα λειτουργίας και συντήρησης του ναού. Από το αρχικό παρεκκλήσι σώζονται μόνο τα ίχνη των θεμελίων (Φώτου Κ., 2003, σ. 75).

2.2 Η πυρκαγιά του 1820

Ο προφήτης Ηλίας στα Καρδαμίτσια κήκε, πιθανότατα στις 20 Αυγούστου 1820, από στρατιώτες του Αλή πασά, καθώς τα βασιλικά σουλτανικά στρατεύματα είχαν κατακλύσει τον κάμπο των Ιωαννίνων, με σκοπό να απομακρύνουν και να εξοντώσουν τον ισχυρό τοπάρχη που σχεδίαζε να αποσπαστεί από το σουλτάνο και να γίνει ανεξάρτητος ηγεμόνας. Την ίδια ημέρα η φρουρά του Αλή είχε κάψει τα εξοχικά παλάτια του στο Σταυράκι και το Μπισδονόπουλο. Οι οχυρωμένες τάπιες του Αλή, που περιέκλειαν και προστάτευαν τις συνοικίες των Ιωαννίνων και χρησίμευαν ως πρώτη γραμμή άμυνας, εγκαταλείφθηκαν και ο στρατός του Αλή περιορίστηκε στα Λιθαρίτσια, στο Γενικό Κάστρο των Ιωαννίνων και το Νησί. Το παρεκκλήσι του προφήτη Ηλία στα Καρδαμίτσια κήκε, προφανώς για λόγους προνοητικής ασφάλειας, για να μη αποτελεί ορμητήριο και προχωρημένο φυλάκιο των σουλτανικών στρατευμάτων (Φώτου Κ., 2003, σ. 74).

Ύστερα από την εξόντωση του Αλή Πασά (Ιανουάριος του 1822), οι γουναράδες επισκέυασαν τη στέγη και τις τοιχογραφίες του παρεκκλησίου του προφήτη Ηλία. Όμως το έτος 1847 ο ναός κατέρρευσε από την πολυκαιρία και τις ζημιές που είχε πάθει από την πυρκαγιά του 1820. Την ίδια χρονιά οι γουναράδες πέτυχαν, με τη βοήθεια του τότε μητροπολίτη Ιωαννίνων Σωφρονίου, την έκδοση σχετικού φερμανιού από το Γενικό Διοικητή Ηπείρου, Αχμέτ Εγινούπ πασά, για την αναστήλωση και την επιδιόρθωση του παρεκκλησίου. Ήδη από το 1845 ο Γιαννιώτης ευεργέτης Γεώργιος Χατζηκώστας είχε διαθέσει σημαντικό ποσό για την υποστήλωση και ανακαίνιση του παρεκκλησίου, ποσό που χάθηκε όμως από τη χρεωκοπία των μελών της διοίκησης της συντεχνίας. Έτσι οι εργασίες επισκευής δε θα αρχίσουν ποτέ. Η καθυστέρηση των εργασιών αναστήλωσης κι επισκευής και η τελική τους ματαίωση οφείλονται προφανώς τόσο στην κακή οικονομική κατάσταση της συντεχνίας των γουναράδων Ιωαννίνων, όσο και στο γεγονός ότι η τελευταία χρησιμοποιούσε για τις ανάγκες της το άλλο ομώνυμο παρεκκλήσι στο Νησί των Ιωαννίνων (Φώτου Κ., 2003, σ. 74).

Στα 1860 ο ιερομόναχος Αγάπιος προσέφερε 50 φλορίνια Αυστρίας για την αγορά ιερών αμφίων για το παρεκκλήσι του Προφήτη Ηλία στα Καρδαμίτσια. Ίσως αυτό δείχνει ότι οι γουναράδες δεν είχαν εγκαταλείψει το σχέδιο για τη γενική ανακαίνιση του κατεστραμμένου παρεκκλησίου ή για την ανέγερση νέου. Γι' αυτό, το έτος 1877 υποβάλλεται νέα αίτηση για την έκδοση σχετικής άδειας, ανακαίνισης, ή μάλλον για την ανανέωση της άδειας που είχε ήδη εκδοθεί από το 1847. Δέκα χρόνια αργότερα, δηλαδή το έτος 1887, η συντεχνία γουναράδων επανέρχεται στο θέμα με νέα αναφορά προς την τουρκική Διοίκηση. Οι αναβολές όμως των εργασιών συνεχίζονται και στα 1890 όχι μόνον δεν είχαν αρχίσει, αλλά ο ερειπωμένος χώρος είχε καταπατηθεί από κάποιο Τούρκο βοσκό της γειτονικής συνοικίας Ζεβαδιέ των Ιωαννίνων, που είχε μεταβάλει το χώρο του παρεκκλησίου σε στάνη για τα πρόβατά του. Οι γουναράδες διαμαρτυρήθηκαν στο μητροπολίτη Ιωαννίνων Γρηγόριο για το ανοσιούργημα, που πρόσβαλλε και τη χριστιανική θρησκεία, αλλά ταυτόχρονα εμπόδιζε τους περίοικους χριστιανούς να εκκλησιάζονται. Ο μητροπολίτης έκανε τις σχετικές διαμαρτυρίες προς την τοπική τουρκική Διοίκηση και απαίτησε την απομάκρυνση της στάνης από τον ιερό χώρο. Φαίνεται πως το αίτημα εισακούστηκε, γιατί από τότε δεν έχουμε άλλες διαμαρτυρίες. Ωστόσο οι εργασίες ανακαίνισης δεν άρχισαν ποτέ. Με την απελευθέρωση από τον οθωμανικό ζυγό, το έτος 1913, σβήνει και ο Θεσμός των συντεχνιών και το παρεκκλήσι εγκαταλείπεται στην τύχη του (Φώτου Κ., 2003, σ. 74).

2.3 Εγκατάλειψη του παρεκκλησίου

Η τελεσίδικη εγκατάλειψη του παρεκκλησίου του προφήτη Ηλία στα Καρδαμίτσια θα το οδηγήσει στη λησμονιά και ερήμωση και είναι ακόμη ανεξακρίβωτο, εάν υπάρχει κάποιος συσχετισμός με την ανέγερση ενός άλλου παρεκκλησίου του προφήτη Ηλία στη λοφοσειρά της Σαντοβίτσας (Μαρμάρων), πάνω ακριβώς από το Σταυράκι και την εγκατάλειψη του παλιού. Για το τελευταίο δεν υπάρχει ακόμη έρευνα, αναφορικά με το

χρόνο ανέγερσης, καθώς και για τον κτήτορα ή τους κήτορες (Φώτου Κ., 2003, σ. 74).

2.4 Το παρεκκλήσι αναβιώνει

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1950 υπάρχει όμως κάποια σημαντική εξέλιξη για το ρημαγμένο παρεκκλήσι των γουναράδων. Η εξέλιξη αυτή δεν είναι άσχετη με την αυξανόμενη εγκατάσταση κατοίκων της κοινότητας Μαρμάρων στη μείζονα περιοχή Καρδαμιτσίων, μέχρι και τη θέση Σκαμνίτσα, δηλαδή μέχρι τα εδαφικά όρια του προαστίου της Δροσιάς. Αυτή η εγκατάσταση επιταχύνθηκε για πολλούς και ποικίλους λόγους, όπως ήταν η ύπαρξη μεγάλων κλήρων στην περιοχή για αρκετές οικογένειες, η συστηματική καλλιέργεια καπνού, η ευκολότερη πρόσβαση προς το νερό, η αποτελεσματικότερη ενασχόληση με την κτηνοτροφία, η ανετότερη οδική σύνδεση με την πόλη των Ιωαννίνων. κ.ά. (Φώτου Κ., 2003, σ. 78).

Σύμφωνα με τη νεότερη παράδοση κάποιος Μαρμαριώτης, μόνιμος κάτοικος της περιοχής, είδε Θεϊκό όραμα. Στο όραμα ο προφήτης ζητούσε να ξανακτιστεί το παρεκκλήσι του. Παρόμοια οράματα είδε και στρατιώτης των Λ.Υ.Β, που φαίνεται ότι αποκοιμήθηκε στη σκοπιά. Το εκκλησάκι του Προφήτη Ηλία έγινε τμηματικά. Στη δεκαετία του 1950 υπήρχαν μόνο ερείπια και ένα εικονοστάσι. Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 άρχισε να χτίζεται με προσθήκες από δωρεές και παράλληλα έγινε αναβίωση και του πανηγυριού. Το πανηγύρι αυτό συγκέντρωνε προσκυνητές από Γιάννινα, Μάρμαρα, Σταυράκι και Βουνοπλαγιά. Το αρχικό εικόνισμα χτίστηκε από το Δημήτριο Οικονόμου (Φώτου Κ., 2003, σ. 78).

Το παρεκκλήσι του Προφήτη Ηλία

Σήμερα το παρεκκλήσι του πολιούχου των Καρδαμισίων δεσπόζει στο λόφο των Καρδαμισίων, χτισμένο σχεδόν στα θεμέλια της παλιάς εκκλησίας. Αποτελεί μετόχι του Ι.Ν. Κοιμήσεως της Θεοτόκου Αρχιμανδρειού και κάθε χρόνο γίνεται πανηγύρι την ημέρα μνήμης του Προφήτη Ηλία στις 20 Ιουλίου. Το πρώτο πανηγύρι την δεκαετία του 1980 διοργάνωσε ο Πολιτιστικός Σύλλογος Καρδαμισίων.

Στιγμιότυπο από τον εορτασμό του Προφήτη Ηλία στο σημερινό παρεκκλήσι του.

Βιβλιογραφία

1. Στέφ. Ν. Μπέττη, Κουρεντιακά, Ιωάννινα 1997
2. Κώστας Π. Φώτου, Πέτρινα Μονοπάτια, Νυρεμβέργη Γερμανίας 2003
3. Επεξεργασία εντύπων συνέντευξης